

<https://doi.org/10.5817/NR2018-2-13>

Zemřel profesor Stanislav Žaža

Dne 5. srpna 2018 ve věku 89 let opustil řady českých rusistů a slavistů emeritní profesor Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, někdejší vedoucí její katedry ruského jazyka a dlouholetý proděkan pro denní studium **prof. PhDr. Stanislav Žaža, CSc.**

Narodil se 14. dubna 1929 v Brně. V roce 1948 po maturitě na reálném gymnáziu se zapsal na brněnskou filozofickou fakultu, kde v roce 1953 ukončil studium oborů ruština – klasická filologie. Jeho učiteli byli mj. F. Trávníček, J. Kurz, F. Novotný, F. Stiebitz. S. Žaža se velmi brzy osvědčil jako jejich mimořádně talentovaný a schopný žák, a proto ještě za studia se stal asistentem na katedře rusistiky. Již jako odborný asistent získal v roce 1966 (po znovuzavedení tohoto titulu) doktorát filozofie a v témž roce vědeckou hodnost kandidáta filologických věd po úspěšném obhájení disertační práce na téma *Problematika interpunkce v souvislosti se syntaktickou a významovou stavbou věty a souvětí v ruštině*. V roce 1979 na základě habilitačního spisu *Sémantická a syntaktická stránka konstrukcí se slovesem бытъ // býти* se habilitoval pro obor ruský jazyk a v následujícím roce byl jmenován docentem. V roce 1989 byl jmenován profesorem.

Zesnulý byl vědecky činný v oblasti současného ruského jazyka – především jeho skladby, dále tvarosloví, slovní zásoby, pravopisu a interpunkce. Již v roce

1956 se autorsky podílel na 1. svazku sborníkové řady *Kapitoly ze srovnávací mluvnice ruské a české* a záhy se stal spolu s R. Mrázkem a J. Bauerem spoluautorem první poválečné porovnávací skladby ruštiny, která vyšla v roce 1960 jako druhý díl *Příruční mluvnice ruštiny pro Čechy II* (1966², 1979³). Šlo o první vědecky konfrontačně pojatou mluvnici ruštiny u nás. I ve svých dalších studiích vycházel ze zkoumání syntaktické stavby ruštiny v porovnání s češtinou a od studia stavby ryze gramatické se postupně dopracoval ke studiu sémantické, zvukové a grafické stránky věty a souvětí. Tematicky s tím souvisí i význam vztahu syntaktické a sémantické stavby věty a souvětí k interpunkci. Těmto otázkám věnoval vedle časopiseckých statí publikaci *Ruská interpunkce* (Praha 1958) a také výše zmíněnou kandidátskou disertační práci. Dalším předmětem jeho zájmu byla oblast větné modality, především jistotní, jejíž různé stránky se staly obsahem několika statí v odborných časopisech a sbornících.

Pro zesnulého bylo příznačné, že se ve vědecké práci vyhýbal planému teoretizování a pojímal ji především jako aplikační nástroj pro efektivnější vědecky a metodicky podepřenou činnost pedagogickou. Dokladem tohoto přístupu k badatelské činnosti je například jeho spoluautorství na rusky psané vysokoškolské učebnici *Орфография, пунктуация и книжно-письменная речь русского языка* (Praha 1979) a na její stručnější verzi *Příručka ruského pravopisu* (Praha 1983) nebo spoluúčast na vysokoškolské

učebnici *Русский синтаксис в сопоставлении с чешским* (Praha 1983). Trojího vydání se dočkala studijní příručka vydaná v podobě skriptu *Paradigmatika a akcentuace ruského slovesa I. Třídění sloves* (Praha 1968, 1978², 1988³). Na ni tematicky navázala později vydaná druhá část *Paradigmatika a akcentuace ruského slovesa II. Přízvuk slovesných tvarů* (Brno 1991). Pro vysokoškolskou výuku ruštiny v českém prostředí se stala velmi přínosnou publikace *Základy ruštiny pro filology v porovnání s češtinou* (Brno 1992) a její později přepracovaná verze *Ruština a čeština v porovnávacím pohledu* (Brno 1999), poskytující studujícím ruské filologie hlubší poznatky o ruštině, o její mluvnické stavbě a slovní zásobě, a to z pohledu češtiny, tj. z pohledu jazyka geneticky příbuzného. Dá se říci, že jde o publikaci, která v neobyčejně přehledné, zhuštěné a přitom nezjednodušené podobě shrnuje vše podstatné, co by absolvent rusistiky v českém prostředí měl o studovaném jazyce vědět.

Ani odchod do důchodu v roce 1994 nebyl pro zesnulého důvodem pro změnu vztahu k vědecké a pedagogické práci či mateřskému pracovišti: až do roku 2009 nadále externě vedl přednášky a semináře z ruské skladby a ze základů latiny a řečtiny pro slavisty, do roku 2012 předsedal u státních závěrečných zkoušek a zasedal v oborové komisi pro doktorské studium pro obor ruský jazyk na FF MU a v oborové radě pro doktorské studium na oboru ruský jazyk na FF UP v Olomouci a donedávna ochotně vypracovával oponentské posudky na

diplomové, disertační a habilitační práce oboru.

Neutuchala ani jeho činnost vědecká a publikační. Za připomenutí stojí především jeho autorská a redakční spolupráce na kolektivním dvoudílném vysokoškolském učebním textu *Morfologie ruštiny I* (Brno 1996), *Morfologie ruštiny II* (Brno 1997) – spoluautoři P. Adamec, V. Hrabě, J. Jiráček, I. G. Miloslavskij – a na skriptu *Синтаксис русского языка в сопоставлении с чешским* (Olomouc 2005; Brno 2013) ve spolupráci s H. Flídrovou z FF OU v Olomouci. Svě druhé odbornosti využil pro zpracování učebního textu *Latina pro studenty východoslovanských jazyků* (Brno 2000) a publikace nazvané *Latina a řečtina v slovní zásobě, gramatice a terminologii slovanských jazyků* (Brno 2010), v níž popisuje řecko-latinské základy mluvnic a terminologie a současně rozebírá širší pojetí vztahů antických a slovanských jazyků. O šíři a univerzálnosti jeho lingvistického záberu svědčí také autorský podíl na sestavení *Encyklopedického slovníku češtiny* (Praha 2002).

V roce 2007 rozšířil S. Žaža své badatelské působení a zapojil se do řešení výzkumného záměru MŠMT ČR v rámci *Střediska pro interdisciplinární výzkum starých jazyků a starších fází jazyků moderních*, které bylo ustaveno při Ústavu klasických studií na FF MU. V letech 2008–2012 v rámci řešení tohoto výzkumného záměru opublikoval 17 studií, v nichž se mj. zabýval funkčním srovnáváním nepřímých pádů a některých slovních tvarů ve staré ruštině

v porovnání se situací v latině a řečtině.

Nelze opomenout rozsáhlou činnost organizátorskou a redakční. Dlouhá léta byl členem redakční rady jazykovědné řady *Sborníku prací filozofické fakulty brněnské univerzity* (několik let byl jejím výkonným redaktorem) a také redakčních rad časopisů *Československá rusistika*, *Rossica*, *Opera Slavica* a *Linhvistyční studiji* (periodika vydávaného Národní univerzitou v Doněcku). Byl také členem výboru brněnské pobočky *Ľazykovědného sdružení ČR* (v letech 1993–1996 zastával funkci jejího předsedy). Zasedal ve výborech nejrůznějších odborných komisí, mj. české komise pro obhajoby kandidátských disertací, a po reorganizaci vědecké přípravy na počátku 90. let se stal na FF MU předsedou oborové rady pro doktorské studium na oboru ruský jazyk; tuto funkci zastával až do roku 2005.

Zesnulý se aktivně zúčastnil sedmi slavistických sjezdů (Praha 1968, Varšava 1973, Záhřeb 1979, Kyjev 1983, Sofia 1988, Bratislava 1993) a práce *Mezinárodní asociace rusistů* (MAPRJaL): vystoupil na pěti kongresech této organizace (Varna 1973, Berlín 1979, Praha 1982, Budapešť 1986, Řezno 1994). Pravidelně vystupoval na nejrůznějších vědeckých konferencích a sympoziích a byl jedním ze spoluorganizátorů a aktivním účastníkem čtyř syntaktických sympozií s mezinárodní účastí, která se konala na brněnské filozofické fakultě v letech 1961–1976; přednesené referáty jsou otištěny v pěti svazcích sborní-

ku *Otázky slovanské syntaxe* (1961 až 1976).

Vedle úctyhodné řady odborných studií (čítajících celkem tři sta bibliografických položek), uveřejněných v mnoha domácích a zahraničních periodikách, je neméně významná Žažova drobnější popularizační publikační činnost recenzní a biografická: medailonky jazykovědců v oboru rusistiky a slavistiky publikované k jejich životním jubileím nebo jako nekrology představují spolehlivé zdroje informací k dějinám české a slovanské jazykovědné rusistiky a slavistiky.

Z řady ocenění a uznání, kterých se prof. Žažovi dostalo za jeho aktivní činnost, připomeňme alespoň udělení stříbrné pamětní medaile Univerzity J. Ev. Purkyně (1975) a zlaté medaile Masarykovy univerzity za jeho celoživotní působení na vysoké škole u příležitosti jeho 75. narozenin.

Celoživotní a pedagogická činnost prof. Žaži odrážely základní rysy jeho osobnosti: vyznačovaly se poctivostí, důkladností a korektností, uměřenou věcností a sympatickou neokázalostí, tedy vlastnostmi, které u něho oceňovali všichni, kteří měli to štěstí pohybovat se v jeho blízkosti. I když v posledních letech jeho stupňující se pohybové potíže vedly k tělesné ochablosti, na jeho duševním stavu se to tolik neprojevovalo. Jeho odchod ze života byl proto poněkud překvapivý. Ve vzpomínkách zůstane jako náš přední odborník v oblasti jazykovědné rusistiky a slavistiky a jako skromný a empatický člověk.

Aleš Brandner